

Deventer, 27 maart 2026

AAN DE 1ste en 2de KAMER, PROVINCIAAL BESTUUR en STATEN

Betreft: Reactie op kamerstuk nr. 33576 nr. 474: SLN-Essay 'Van Stikstof naar Systeemfout'

Uw kenmerk: 2025Z19287/2026D06664 dd. 11februari2026.

Geachte leden van de Eerste en Tweede Kamer en van de Provinciale Staten,

Op 21 januari 2026 informeerde uw griffie per schrijven op 11 februari 2026 onze stichting SamenlevingLandbouwNatuur (SLN) over de reactie van de Staatssecretaris LVVN op het onderzoeksrapport 'Veluwe als Toetssteen' en de essay 'Crisis om stikstof, een filosofisch en ook een democratisch probleem in Nederland' (briefnr: 2025Z19287/2026D06664). Waarvoor hartelijk dank.

De staatssecretaris informeerde het parlement dat natuurmonitoring reeds een integraal onderdeel vormt van het Natura2000-beleid. Over de essay stelde de reactie van de Staatssecretaris dat er onvoldoende bewijs is voor de veronderstelling dat de natuur prima in staat is de huidige stikstofdepositie te verwerken. Hierop heeft SLN het onderzoek voortgezet met name via vooral buitenlandse literatuur en hebben we gezocht naar een verklaring voor de doorgaans gunstige bevindingen uit de natuurmonitoring en analyse van de 1000 grondmonsters van de Veluwe. Het blijkt in meerdere Natura2000 gebieden dat de praktijkwaarnemingen en abiotische analyse veel gunstiger beeld geven van de staat van de natuur en de biodiversiteit als de modelmatige benadering m.b.v. AERIUS en KDW ons wil laten geloven. Deze resultaten van de natuurmonitoring en analyses zijn kennelijk niet bekend bij de bevoegde gezagen (Provincie bestuur) die toezicht houden op het beheer van de Natura2000-gebieden. SLN maakt zich zorgen over de onvoldoende doelmatigheid van het huidige Natura2000-beleid. De Nederlandse biodiversiteit en staat van de natuur worden op deze wijze niet verbeterd terwijl er desondanks onomkeerbare

processen van economische afbraak en ruraal-sociale transitie in het buitengebied plaats vinden.

In bijgaande essay wordt een sluitende verklaring aangereikt voor de gunstiger dan verwachte natuurmonitoring en de ondoelmatigheid van veel huidige beheersmaatregelen: De voor het Natuur- en Stikstofbeleid leidende rekenregels, modellen en de normering via de Kritische Depositie Waarde (KDW) blijken minstens op 4 plaatsen een relatief grote hoeveelheid voorzorg toe passen bij het berekenen van de stikstofdepositie op de Natura2000-gebieden. De stapeling van deze disproportionele hoeveelheden 'voorzorg' leidt ertoe dat stikstof in de Nederlandse stikstofmodellen zich ophoopt, en de (stikstof-)ecologen niet registreren, en daarmee principieel onderschatten, hoeveel stikstof via natuurlijke processen uit de natuur verdwijnt.

Het 'stapelen van voorzorg' is niet alleen wetenschappelijk niet toegestaan, het is ook in strijd met Europese regels omtrent proportionaliteit en evenredigheid. Bovendien ontnemt het daardoor het juiste zicht op het ecologische effect van stikstof (inclusief agrarisch ammoniak) op de natuur in de praktijk.

En daar was het model (AERIUS + KDW) nu juist voor bedoeld!

Daarnaast heeft men bij het opstellen van het beleid zich niet gerealiseerd, dat de bepalingsmethode van de Critical Load noodgedwongen resulteert in een statische grootheid, daar waar 'stikstofgevoeligheid' een dynamische grootheid betreft. Hierdoor heeft de Raad van State in mei 2019 niet op een correct wetenschappelijke wijze het voorzorgprincipe toegepast. Los van het feit dat hiermee 'voorzorg' in het stikstofdossier voor de vijfde maal wordt toegepast, een foutieve bovendien, is de toepassing ervan door de RvS, er mede de oorzaak van dat de stikstofcrisis niet voorkomen is.

Het essay beschrijft hoe dit heeft kunnen gebeuren, en onderbouwt met sluitende wetenschappelijke bewijzen, onder aanreiking van vooral buitenlandse literatuur, hoe de situatie ongedaan gemaakt kan worden.

SLN verzoekt de leden van de Cie LVVN van de Tweede kamer deze essay aandachtig te bestuderen en het te betrekken bij het vormgeven van de nieuwe Natura2000-wetgeving, bij voorkeur te baseren op stelselmatige natuurmonitoring. Het ministerie LNV heeft hiervoor in 2014 de systematische leidraad 'Beoordeling Natuurdoelen' gepubliceerd. Helaas is deze systematiek tot op heden niet structureel

door de provinciebesturen opgelegd aan de Terrein Beherende Organisaties die het beheer van de Natura2000-gebieden uitvoeren.

Omdat de materie in het stikstofdossier enorm taai en complex is, en het essay als een wetenschappelijk literatuur onderzoek is opgezet, is deze brief+essay voorzien van een aparte samenvatting voor bestuurders en politici.

SLN heeft de sterke overtuiging dat het beheer van de Natura2000 gebieden tientallen miljarden euro doelmatiger kan worden uitgevoerd als in de natuurdoelen de klimaatontwikkeling worden meegewogen waarvan de invloed reeds in 2018 gerapporteerd is aan de Europese Commissie. Bovendien zijn de gevolgen van SLN-bevindingen en voorgestelde werkwijze dat de z.g. stikstofcrisis verdwijnt, mede omdat inzichtelijk wordt dat 'stikstofgevoeligheid' een duaal en dynamisch concept betreft. Dit houdt onder meer ook in dat de biodiversiteit van Natura2000-natuur op dit moment mede beïnvloed wordt door de beperkingen die behoren bij de sterk gedaalde stikstofdepositie sinds de aanwijzing ervan: het huidige beleid focust op een stijging van *enkele milligrammen* depositiestikstof en negeert de gevolgen van een reductie met *>20 kilogrammen* gedurende de afgelopen drie decennia.

SLN wil tenslotte nog een waarschuwend geluid doorgeven aan het Nederlandse parlement en provinciale bestuurders/politici: SLN ervaart namelijk dagelijks bij haar activiteiten en contacten dat werkers en experts in de praktijk van natuur en landbouw de conclusies van onze essays veelvuldig onderschrijven; en wel op basis van hun eigen expertise, waarnemingen, tellingen en abiotische metingen. We stellen daarbij vast dat deze bevindingen zeer sterk afwijken van hetgeen op basis van modellen door de Nederlandse overheid wordt gehanteerd bij de onderbouwing van het beleid. Bij de provinciale staten groeit de argwaan, ontstaat weerzin en zelfs cynisme ten aanzien van het stikstof- en Natura2000-beleid dat door het provincie bestuur (gedwongen door rijksbeleid) wordt uitgerold. In het buitengebied neemt dit inmiddels gevaarlijke proporties aan: De mensen zien met eigen ogen dat de natuur niet omvalt en geloven niet in de werking van de huidige geldverslindende maatregelen gericht op reductie van ammoniak emissie, verbindingzones, bufferzones etc. etc.. Het is in de ogen van de bewoners in het buitengebied slecht besteed geld en zij zien destructief beleid uitgevoerd worden met als resultaat dat een florierende landbouwsector wordt afgebroken zoals de sanering die eerder de nertsenhoudery en visserijsector ten deel viel. Regionaal verandert de sociale cohesie en gaan structureel arbeidsplaatsen verloren; bestuurders lijken blind voor deze sociaal-economische impact van het Natura2000-beleid. Dit uit zich zowel in

fundamentele en scherpe tegenstellingen in provinciale staten als tijdens publieksbijeenkomsten zoals er vele worden georganiseerd door diverse betrokken NGO's en tijdens de recente gemeenteraadverkiezingen.

Met het essay hoopt SLN een bijdrage te leveren aan het tot stand komen van doelmatiger beleid, dat eenvoudiger en effectiever uitvoerbaar is en goed communiceerbaar blijft, zodat draagvlak bij de mensen in het buitengebied verworven kan worden. We willen de natuur, de samenleving en ook de landbouw dienen, maar daarvoor is het nodig dat de overheid de juiste afwegingen maakt en kan uitleggen in het Stikstof- en Natuurbeleid en de gevolgen die daaruit voort vloeien in het buitengebied.

En daarbij komen wij tot de conclusie dat voortgaan op dezelfde weg geen optie is en legt het essay uit waar in het verleden enige malen een verkeerde afslag is genomen. De volledige tekst is te vinden op de SLN-website via deze link: [Van stikstof naar systeemfout - Samenlevinglandbouwnatuur](#)

Dossier-trekker [redacted] en andere SLN-experts zijn graag bereid hun bevindingen en visie en werkwijze nader toe te lichten of verdere vragen en opmerkingen te beantwoorden.

Hoogachtend,

Stichting Samenleving Landbouw Natuur

Secr. [redacted]

Bijlage: Samenvatting van Essay 'Van Stikstof naar Systeemfout' voor bestuurders en politici